

Wyrok z dnia 30 stycznia 2002 r., III CKN 243/01

Odmowa udzielenia przez organ samorządu pielęgniarek i położnych pomocy członkowi samorządu w odbyciu przeszkolenia, umożliwiającego podjęcie wykonywania zawodu pielęgniarki po pięcioletniej przerwie w wykonywaniu tego zawodu, może uzasadniać odpowiedzialność na podstawie przepisów o czynach niedozwolonych.

Sędzia SN Barbara Myszka (przewodniczący, sprawozdawca)

Sędzia SN Stanisław Dąbrowski

Sędzia SN Tadeusz Domińczyk

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa Anny B. przeciwko Ś. Izbie Pielęgniarek i Położnych w K. o zapłatę, po rozpoznaniu w Izbie Cywilnej w dniu 30 stycznia 2002 r., na rozprawie kasacji pozwanej Ś. Izby Pielęgniarek i Położnych w K. od wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 12 stycznia 2001 r. oddalił kasację.

Uzasadnienie

Anna B. wniosła o zasądzenie od Ś. Izby Pielęgniarek i Położnych w K. kwoty 20 000 zł tytułem odszkodowania za utratę dochodów spowodowaną niemożnością wykonywania, w czasie od dnia 1 lutego 1997 r. do dnia 5 października 1999 r., wyuczonego zawodu pielęgniarki z przyczyn obciążających pozwaną.

Wyrokiem z dnia 24 sierpnia 2000 r. Sąd Okręgowy w Kielcach oddalił powództwo. Na skutek apelacji powódki, Sąd Apelacyjny w Krakowie wyrokiem z dnia 12 stycznia 2001 r. zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że zasądził od pozwanej na rzecz powódki kwotę 11 200 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 10 grudnia 1999 r., natomiast w pozostałej części apelację oddalił i orzekł o kosztach procesu. Za podstawę orzeczenia Sąd Apelacyjny przyjął następujące okoliczności faktyczne.

Powódka, która liczy 55 lat, przez 19 lat wykonywała zawód pielęgniarki, po czym została uznana za inwalidę trzeciej grupy. Od 13 lat pobiera rentę inwalidzką i od tego czasu nie pracuje zawodowo. W 1996 r. postanowiła powrócić do pracy. Ponieważ warunkiem podjęcia wykonywania zawodu po pięcioletniej przerwie było odbycie przeszkolenia, w 1996 r. zwróciła się do pozwanej Izby, której była członkiem, o umożliwienie jej odbycia takiego szkolenia. Pozwana prezentowała pogląd, że obowiązkiem Izby jest jedynie opracowanie programu szkolenia. Program taki pozwana sporządziła w 1995 r., lecz nie zawierał on informacji o podmiotach organizujących szkolenia ani o zasadach, na jakich mogą uczestniczyć w nich pielęgniarki. Powódka, wobec odmowy skierowania jej przez pozwaną na przeszkolenie, czyniła starania o uzyskanie takiego skierowania od przyszłych pracodawców oraz od rejonowego urzędu pracy, ale starania te kończyły się niepowodzeniem. Sytuacja powódki była znana pozwanej, gdyż powódka informowała ją o niemożności zdobycia skierowania. Pozwana odmawiała jednak udzielenia pomocy, stojąc na stanowisku, że wykracza to poza zakres jej ustawowych obowiązków. Powódka miała realną szansę otrzymania pracy w zawodzie pielęgniarki, ale nie mogła z niej skorzystać z braku wymaganego przeszkolenia.

Dokonując oceny prawnej stanu faktycznego sprawy, Sąd Apelacyjny podkreślił, że Polska, ratyfikując Konwencję nr 149 dotyczącą zatrudnienia oraz warunków pracy i życia personelu pielęgniarskiego przyjętą w Genewie dnia 21 czerwca 1977 r. (Dz.U. z 1981 r. Nr 2, poz. 4), zobowiązała się do podjęcia niezbędnych kroków w celu zapewnienia personelowi pielęgniarskiemu wykształcenia odpowiadającego wykonywanym funkcjom oraz do określenia zasad szkolenia przez ustawodawstwo krajowe. Z obowiązku tego Polska wywiązała się, uchwalając dwie ustawy – z dnia 19 kwietnia 1991 r. o samorządzie pielęgniarek i położnych (Dz.U. Nr 41, poz. 178 ze zm. – dalej „ustawa o samorządzie”) oraz z dnia 5 lipca 1996 r. o zawodach pielęgniarki i położnej (Dz.U. Nr 91, poz. 410 ze zm.). Z przepisów tych ustaw wynika, że obowiązek dbałości o właściwe szkolenie pielęgniarek ustawodawca powierzył organom samorządu, które są uprawnione do wydawania zaświadczeń o prawie wykonywania zawodu.

Zgodnie z art. 15 ustawy o zawodach pielęgniarki i położnej, podjęcie wykonywania zawodu pielęgniarki po przerwie w wykonywaniu zawodu dłuższej niż pięć lat wymaga odbycia przeszkolenia, którego program i sposób ustala samorząd

pielęgniarski. Przepisy ustawy o zawodach pielęgniarki i położnej nie nakładają na organy samorządu obowiązku skierowania na przeszkolenie pielęgniarki, która zamierza podjąć wykonywanie zawodu po pięcioletniej przerwie. Obowiązek udzielenia pomocy w odbyciu takiego przeszkolenia wynika jednak, zdaniem Sądu Apelacyjnego, z przepisów art. 4 ust. 2 pkt 3 w związku z art. 10 ustawy o samorządzie, dlatego obowiązkiem pozwanej było wskazanie powódce podmiotów, które w określonym czasie i miejscu przeprowadziłyby celowe przeszkolenie.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, zaniechanie udzielenia członkowi samorządu takiej pomocy jest zaniechaniem bezprawnym, stanowiącym czyn niedozwolony w rozumieniu art. 415 k.c. Ponieważ z winy pozwanej powódka w okresie od dnia 1 lutego 1997 r. do dnia 5 października 1999 r. nie mogła wykonywać zawodu pielęgniarki ani na podstawie umowy o pracę, ani w formie indywidualnej praktyki, Sąd Apelacyjny przyznał jej odszkodowanie za okres 28 miesięcy (32 miesiące – 4 miesiące szkolenia) w kwocie 11 200 zł, uznając, że kwota ta rekompensuje poniesioną stratę.

Pozwana zaskarżyła wyrok Sądu Apelacyjnego kasacją, w której – powołując się na obydwie podstawy z art. 393¹ k.p.c. – zgłosiła wniosek o jego zmianę przez oddalenie powództwa w całości, ewentualnie o uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. W ramach pierwszej podstawy kasacyjnej wskazała na naruszenie przepisów art. 2 ust. 2 lit. „a” i art. 3 ust. 1 Konwencji Nr 149 dotyczącej zatrudnienia oraz warunków pracy i życia personelu pielęgniarskiego z dnia 21 czerwca 1977 r. (Dz.U. z 1981 r. Nr 2, poz. 4) przez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że przepisy te stanowią prawne podstawy odpowiedzialności pozwanej, art. 415 k.c. przez niewłaściwe zastosowanie, pomimo ustalenia, że ustawa nie nakłada na pozwaną obowiązku, z którego powódka mogłaby wywodzić swoje roszczenie, art. 4 ust. 2 pkt 3 w związku z art. 10 ustawy o samorządzie przez błędną wykładnię polegającą na utożsamieniu kształcenia przed- i podyplomowego oraz specjalizacji zawodowej z przeszkoleniem po przerwie, art. 15 ustawy o zawodach pielęgniarki i położnej przez przypisanie pozwanej nieistniejącego obowiązku prawnego, a także art. 5 k.c. przez zasądzenie odszkodowania ze składek członków korporacji zawodowej na rzecz członka tej samej korporacji niepłacącego składek. W ramach drugiej podstawy skarżąca postawiła zarzut naruszenia przepisów art. 368 § 1 pkt 3 i § 2 k.p.c. przez

rozpoznanie apelacji nie zawierającej ani uzasadnienia zarzutów, ani określenia wartości przedmiotu zaskarżenia, co miało istotny wpływ na wynik sprawy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W pierwszej kolejności rozważenia wymaga powołana przez skarżącą podstawa kasacyjna z art. 393¹ pkt 2 k.p.c., gdyż zarzut naruszenia prawa materialnego może podlegać ocenie dopiero wtedy, gdy stan faktyczny sprawy ustalony został w sposób niewadliwy. W ramach tej podstawy skarżąca wskazała na naruszenie przepisów art. 368 § 1 pkt 3 i § 2 k.p.c., polegające, jej zdaniem, na rozpoznaniu apelacji nieodpowiadającej przewidzianym w tych przepisach wymaganiom formalnym. W apelacji od wyroku Sądu Okręgowego w Kielcach powódka istotnie nie oznaczyła wartości przedmiotu zaskarżenia, lecz zakres zaskarżenia nie budził wątpliwości, skoro w apelacji zgłoszony został wniosek o zmianę, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości. Niewyegzekwowanie przez Sąd Apelacyjny wymagania formalnego przewidzianego w art. 368 § 2 k.p.c. nie miało zatem wpływu na wynik sprawy. Skarżąca, która w kasacji zaprezentowała odmienne stanowisko, w toku postępowania przed Sądem Apelacyjnym nie wskazywała na braki formalne apelacji, wnosząc jedynie o jej oddalenie. Dotyczy to także wymagania określonego w art. 368 § 1 pkt 3 k.p.c., które notabene zostało spełnione w zakresie niezbędnym do właściwego rozpoznania sprawy przez sąd drugiej instancji. Podstawa kasacyjna z art. 393¹ pkt 2 k.p.c. nie została zatem przez skarżącą wykazana.

W ramach powołanej podstawy z art. 393¹ pkt 1 k.p.c. pozwana wskazała na naruszenie przepisów Konwencji nr 149 i ustaw o samorządzie oraz o zawodach pielęgniarki i położnej, zarzucając, że Sąd Apelacyjny w wyniku błędnej wykładni tych przepisów nałożył na nią „nieistniejące obowiązki”. Sąd Apelacyjny przyjął za podstawę odpowiedzialności pozwanej przepisy o czynach niedozwolonych, uznając, że zaniechanie przez organ samorządu pielęgniarek udzielenia członkowi tego samorządu pomocy, polegającej na wskazaniu podmiotów, które w oznaczonym miejscu i czasie przeprowadziłyby celowe szkolenie, umożliwiające podjęcie wykonywania zawodu pielęgniarki po pięcioletniej przerwie, jest zaniechaniem bezprawnym. Skarżąca zakwestionowała stanowisko Sądu Apelacyjnego co do przyjętych znamion niewłaściwości jej postępowania od strony przedmiotowej, zmierza bowiem do wykazania, że jej zachowanie było zgodne z obowiązującymi zasadami porządku prawnego.

Nie ulega wątpliwości, że bezprawność zaniechania ma miejsce wówczas, gdy beczynność jest sprzeczna z nakazem działania wynikającym z ustawy. Skarżąca – prezentując pogląd, że opracowanie programu przeszkolenia, jako warunku *sine qua non* podjęcia wykonywania zawodu pielęgniarki po przerwie dłuższej niż pięć lat, jest równoznaczne z wypełnieniem wszelkich ustawowych obowiązków w stosunku do pielęgniarki zamierzającej podjąć wykonywanie zawodu po pięcioletniej przerwie – pojmując obowiązki organów samorządu w sposób zwięźający. Z przepisu art. 1 ust. 1 ustawy o samorządzie wynika, że samorząd pielęgniarek i położnych został utworzony dla reprezentowania zawodowych, społecznych i gospodarczych interesów tych zawodów. Artykuł 4 z kolei, określa jedynie przykładowy katalog zadań samorządu, o czym świadczy w sposób jednoznaczny użyty w treści przepisu ustawy zwrot „w szczególności”. Już z katalogu tylko tych zadań wynika, że ustawodawca nałożył na organy samorządu różnorodne, ważne obowiązki, a w dalszych przepisach ustawy określił w sposób przykładowy formy ich realizacji. W art. 24 ust. 1 pkt 8 jest mowa m.in. o tym, że okręgowa rada, jako organ izby pielęgniarek i położnych, współpracuje z organami administracji rządowej oraz z samorządem terytorialnym. Do kompetencji okręgowej rady pielęgniarek należy też wydawanie zaświadczeń o prawie wykonywania zawodu albo ograniczonym prawie wykonywania zawodu, podejmowanie uchwał o zawieszeniu prawa wykonywania zawodu albo o ograniczeniu wykonywania określonych czynności zawodowych (por. art. 12 i 16 ustawy o samorządzie).

Jak trafnie zauważył Sąd Apelacyjny, przepisy ustawy o zawodach pielęgniarki i położnej uzależniają podjęcie wykonywania zawodu pielęgniarki po pięcioletniej przerwie od odbycia przeszkolenia, którego program i sposób określa okręgowa rada pielęgniarek, przewidując odpowiedzialność karną za udzielanie świadczeń zdrowotnych przez osoby nieuprawnione, lecz nie wskazują podmiotu uprawnionego do skierowania pielęgniarki na celowe przeszkolenie. W braku odmiennej regulacji tej kwestii w ustawie o zawodach pielęgniarki i położnej należy przyjąć, że ustawodawca pozostawił rozwiązanie problemu, o którym mowa, organom samorządu, zadanie to mieści się bowiem w pojęciu dbałości o zawodowe, społeczne i gospodarcze interesy pielęgniarek, a dbałość o te interesy pozostaje w gestii samorządu. Nie chodzi przy tym o skierowanie powódki na przeszkolenie połączone z poniesieniem kosztów związanych ze szkoleniem, lecz o podjęcie inicjatywy zmierzającej do stworzenia, w porozumieniu z organami

administracji rządowej oraz z samorządem terytorialnym, rozwiązań praktycznych, umożliwiających wykonanie przepisu art. 15 ust. 1 ustawy o zawodach pielęgniarstwa i położnej. Za minimum obowiązków organu samorządu pielęgniarstwa należy uznać wskazanie członkowi samorządu podmiotu, który w oznaczonym czasie i miejscu przeprowadziłby szkolenie umożliwiające podjęcie wykonywania zawodu pielęgniarstwa. Uchylenie się przez okręgową radę pozwaną Izby od tej powinności jest praktycznie równoznaczne z zaniechaniem dbałości o interesy zawodowe, społeczne i gospodarcze środowiska zawodowego pielęgniarek, a więc z zaniechaniem wykonywania zadań, dla których samorząd został utworzony. Dlatego Sąd Apelacyjny niewadliwie ocenił, że zaniechanie udzielenia powódce pomocy nosi znamiona czynu niedozwolonego. Pozwana Izba jest zatem obowiązana do naprawienia szkody wyrządzonej z winy jej organu (art. 416 k.c.).

Okoliczność, że majątek samorządu powstaje m.in. ze składek członkowskich (por. art. 57 ustawy o samorządzie), nie jest dostatecznym argumentem mającym świadczyć o sprzeczności przyznanego zaskarżonym wyrokiem odszkodowania z art. 5 k.c.

Z powyższych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 393¹² k.p.c. oddalił kasację jako pozbawioną uzasadnionych podstaw.